

Kónya Márton¹

TERMELÉKENYSÉGNÖVEKEDÉS A COVID-19 JÁRVÁNY UTÁN

James Manyika-Michael Spence: A Better Boom. How to Capture the Pandemic's Productivity Potential (Foreign Affairs, 2021, július/augusztus)

A COVID-19 világvilágjárványt a jövőben minden bizonnyal a történelem nagy tragédiái között tartják majd számon. De ahogy más történelmi tragédiák, mint például a második világháború esetében, lehetnek közgazdászok, akik ezekben az eseményekben is felismerni vélnek rejtett lehetőségeket, amelyek hatásos kihasználásával – amennyire lehet – javítható a gazdaság teljesítménye, és így az emberi életminőség is.

James Manyika és Michael Spence cikke szerint a koronavírus-járványban rejlő lehetőség abban áll, hogy rákényszerítette a gazdasági szereplőket arra, hogy szélesebb körben használjanak elsősorban digitális technológiai újításokat. Az emberi interakciók minimalizálására való törekvés, illetve az állami intézkedések létrehívtak egy óriási versenyt az üzleti szereplők között az új környezethez való alkalmazkodásban a kiskereskedelemben és a termelés egész vertikumában. A szerzők szerint ez a termelési technológiákban hirtelen végbement változás olyan helyzetet teremtett, amit ha képesek megfelelően megragadni a kormányzati és üzleti szereplők, akkor egy hosszabb távú, nagyobb ütemű növekedési periódus kezdetét jelentheti.

A cikk bevezetője utáni első rész elméleti-történelmi összefoglaló, amelyben a fő szerepet a technológiai forradalmak és a gazdasági növekedési időszakok közötti kapcsolat kapja. Kiemelten foglalkoznak a szerzők az úgy nevezett „Solow-paradoxonnal”, azzal a jelenséggel, amikor egy időszak technológiai fejlődése nem jelenik meg a termelékenységi statisztikákban, esetleg a gazdasági növekedés egésze erőtlenné válik. Ez a jelenség egyébként ellent is mond Solow modelljének, ami a technológiai haladást a növekedés egyik fontos tényezőjének tekintette. Ezt a jelenséget Solow egy 1987-es cikkében azonosította, amikor „a számítógép korát mindenhol érezkelni lehet[ett], csak a termelékenységi statisztikákban nem”. Ezzel szembeállítják a szerzők az 1995-2005-ös időszakot, ahol az információs technológiai újítások széleskörű bevezetése gyors, évi nagyjából 2,5%-os növekedési ütemet hozott. Azonban a 2005-2019-es időszakot ismét a Solow-

¹ DOI: 10.14267/RETP2021.04.24

paradoxon érájának nevezik, ahol a technológia új hulláma (folyamatdigitalizálás, big data, IoT stb.) nem épült be elég széles körben a gazdasági folyamatokba. Ha megtörtént volna ezeknek az innovációknak a szélesebb körű, és nem csak kivételes esetekre szorítkozó átvétele, minden bizonnyal újra összhangba kerülhetett volna a technológiai fejlődés szintje a gazdasági növekedés ütemével. A szerzők felhívják a figyelmet arra is, hogy „nem minden növekedés egyenlőnek teremtett”. Megvalósulhat úgy is, hogy az innováció növeli az egy munkaóra eső kibocsátást, de úgy is, hogy csökkenti az output egységhez szükséges munkamennyiséget. Az utóbbi lehetőséget ördögi körnek nevezik a szerzők, mert növelheti a munkanélküliséget, csökkentve a keresletet a javak iránt, ami lehetetlenné teszi a fejlesztés folytatását, önmagát győzheti le az innovációs folyamat.

A munka második része a járvány során tapasztalt technológiai innovációk gazdasági hatásának rövid összefoglalója. A különleges vészhelyzet rákényszerítette a vállalatokat arra, hogy igyekezzenek bevezetni olyan újításokat, amelyek elősegíthették a felduzzadt online kereskedelem okozta nehézségek megoldását, az érintkezésmentes vásárlási megoldásokat, a munkahelyeken nagyobb teret kaptak az automatizált és robotizált folyamatok. A szerzők szerint a legnagyobb előrelépést ezek az innovációk az egészségügyben, építőiparban, az IT szektorban, kiskereskedelemben, gyógyszeriparban, és a bankszektorban jelentették. Összességében szerintük ezek az újítások inkább az „angyali kör” (virtuous cycle) típusú növekedést hozhatják, mint az ördögi kör típusút.

A következő részben a szerzők optimizmussal tekintenek a világjárvány által létrehozott innovációkra. Az „angyali körként” lezajló növekedési pálya egyik alkotóelemére, magára az innováció terjedésének a módjára bizakodva tekintenek, hiszen ritkán történik ilyen fejlődés egyenletesen, eleinte kevés vállalat vezet be az újításokat. A szerzőket leginkább az empirikus adatok töltik el bizalommal, melyek szerint egy 2020. decemberi kutatásban megkérdezett vállalati vezetők 75%-a úgy gondolja, hogy a közeljövőben jelentősen meg fog gyorsulni a technológiai újítások bevezetésének üteme. Hasonlóan optimizmusra ad okot szerintük, hogy (főként az USA-ban) sok új vállalat jött létre a járvány legsötétebb napjai alatt is, 2020-ban az USA-ban 24%-kal több, mint 2019-ben. Azonban mindezek ellenére úgy látják, hogy kulcsfontosságú az „angyali kör” típusú növekedés másik felét is megragadni: a termelékenység növekedésével együtt nőjön, de legalább ne csökkenjen a fogyasztói kereslet. Rövid távon optimisták lehetünk, hiszen az oltásoknak köszönhetően egyre többen térhetnek a vissza a normális életbe, esetleg magasabb költsékezési szinten. A szerzők emiatt támogatják Biden elnök 1,9 ezer milliárd dolláros gazdasági mentőcsomagját. Középtávon is pozitív a kép az olyan tervezett kormányzati költsékezési akcióknak

köszönhetően, mint Biden elnök infrastruktúrafejlesztő csomagja, vagy az EU 900 milliárd dolláros digitális és zöldenergia technológia fejlesztésre szánt terve.

Hosszú távon azonban – és ezzel foglalkozik a cikk záró része – az üzleti szereplőknek megfelelően kell alakítaniuk gyakorlatukat, és a kormányzati szereplőknek megfelelően kell alakítani a gazdasági környezetet annak érdekében, hogy amennyire lehet, a legjobbat lehessen kihozni ebből a világméretű katasztrófából. Az üzleti szereplőknek azt javasolják, hogy kövessék a „szupersztár” vállalatok példáját és igyekezzenek felzárkózni az innovációk bevezetésében, már nemcsak a túlélés, hanem a tervezés szintjén is. A kormányzati szereplőknek javasolják, hogy olyan környezetet teremtsenek, ahol ez a fajta felzárkózás kifizetődő a sikeres vállalatoknak. Erre jó eszköz a versenypolitika és az általános gazdasági szabályozás is. Fontosnak tartják, hogy mindkét szereplő, az állam és a vállalatok is tegyenek a kereslet megfelelő szinten tartásáért, a vállalatok például úgy, hogy dolgozóikat átképzik az új technológia használatára (megelőzve az innováció hatására fellépő munkanélküliséget), a kormánynak pedig azt javasolják, hogy az adóterhet a munka helyett a tőke bevételeire hárítsák. A szerzők röviden kitérnek arra, hogy értékelendő az innovációk hatása a globális klímaváltozás szempontjából is, amit a termelékenység jelenlegi mutatói nemigen mérnek annak ellenére, hogy hosszú távon meghatározó aspektusa az emberi életszínvonal magasabbá tételének – vagy legalábbis a krízis elkerülésének.

A cikk gazdaságpolitikára és üzleti gyakorlatra vonatkozó javaslatok az első fő részében megfogalmazott elméleti megállapításokból erednek. Itt a szerzők az utóbbi idők nagy gazdasági fellendüléseit mind innovációs hullámok kihasználásának tulajdonítják. Érdemes lehet meggondolni, hogy ez a fajta elemzés nem egyoldalúan próbál-e egy forrást megjelölni ott, ahol egy soktényezős folyamat zajlik le. A gazdasági növekedésnek a technológiai fejlődés mindössze egy eleme, amely azonban nem garantálja a teljes sikert. Annál is inkább, hiszen – ha elvetjük például a Frank Knight-féle tőkeelméletet, amely szerint minden tőke homogén és átalakítható – tudjuk, hogy a technológiai fejlesztések bevezetéséhez új tőkére van szükség, amely materializálni tudja az addig csupán technikai tudásban testet öltő innovációt. Ez csak megfelelő megtakarítás-mennyiségből jöhet létre. A „Solow-paradoxon”, mint más paradoxonnak látszó jelenség esetén érdemes lehet megvizsgálni, hogy valóban ellentmondásról van-e szó, és nem csak egyoldalúan vizsgálunk egy komplex és soktényezős jelenséget.

A szerzőknek minden bizonnyal igazuk van abban, hogy „nem minden növekedés egyenlő”. Azonban ez nemcsak a növekedés lefolyásában lehet igaz, hanem céljában is, ami szintén ördögi köröket okozhat, ahol végül nem jön létre az innovációtól elvárt növekedés. Nem elképzelhetetlen, hogy nem minden növekedés a megfelelő *irányba* mozdítja el a társadalom erőforrásait. Magabiztosan állíthatjuk, hogy a mért GDP növekedése nem mindig pozitív

jelenség. Történelmi példák intenek arra, hogy ne tegyünk úgy, mint a szovjet vagy a két háború közötti német és olasz gazdasági növekedés csodálói, akiket a maga korában elkápráztatott ezeknek az országoknak a növekedési üteme. Sokszor kiderülhet, hogy nagy és önkényesen tervezett növekedésből csak nagy és önkényes számok jönnek ki, azonban ez nem jelent feltétlenül tartós javulást az emberi jólétben. Nem szabad szem elől veszítenünk, hogy a termelékenység növekedése nem önmagáért való dolog. A termelés egyedüli célja a fogyasztás, nem pedig a GDP növelése. Éppen ezért felkeltheti a figyelmünket, amikor a szerzők és más közgazdászok aggódnak, hogy nem találkozik elegendő kereslet a termelékenység növekedésével. Egy olyan gazdaságban, ahol a termelők döntéseit a fogyasztók akarata befolyásolja, ott a keresletet nem kell felzárkóztatni a megnőtt termelékenységhez, hanem a termelési folyamatok zárkóznak fel a fogyasztói kereslethez. Nem biztos, hogy nem a „kocsit kötjük a ló elé”, ha a keresletet próbáljuk a termelékenységhez igazítani. Ráadásul az sem egyértelmű, hogy a kormányzati kiadások hatására valóban ott jelenne meg az új kereslet, ahol az a leghatékonyabb, és nem csak egy reallokációja lenne az erőforrásoknak kevésbé termelékeny gazdasági folyamatokba.

Jelen cikk igen fontos megállapításokat tesz arról a potenciálról, amit a koronavírus-járvány okozta hirtelen technológiai innovációk magukban hordoznak. Ha igaz, hogy ebben a változásban a következő évek gazdasági fejlődésének a kulcsa rejlik, mindenképp fontos hozzájárulás a szakmához minden javaslat, ami arra irányul, hogyan állíthatjuk ezt az egészségügyi katasztrófát valamilyen módon a jövő jobbá tételének szolgálatába.